ədalət.- 2021.- 16 mart.- S.8.

80 ilin sənət fədaisi: Bəy oğlu...

Hörmətli oxucularım, yəqin ki, "sənət fədaisi" sözünə tez- tez rast gəlmisiniz. Gözünüzə görünən bütün sənətlərin fədaisi olduğunu da bilirsiniz. Söhbət sənət fədaimiz aktyorluq məharətini 80 il səhnədə sübut edən, köhnə Azərbaycan kişisini, əsil-nəcabətli bəyi xatırladan Ağasadıq Ağəli oğlu Gəraybəylidən gedir. Təkcə "Bəxtiyar " filminə diqqət etsək, bu filmin dillər əzbəri sitatlarının çoxu sevilən altyor A. Gəraybəyliyə məxsusdur

"İşimiz əngəldir. Başa düşürsüz ki, işimiz əngəldir"(kollektivə müraciətlə), "Bunu bilin ki, Zəhra xala, mən bu klubun direktoruyam, siz isə burada kassirşasız"(xalası Zəhraya məzəmmət edir),"Klubda xala çoxdur. Bacıoğlu isə bir dənədir" (xalası Gülzara təpinir), "Dedim qohum-əqrabadır, bəd ayaqda dadıma çatarlar"(klub üzvlərinə müraciət edir), "Bəlkə bir balaca antrakt elan edək?" (komissiya üzvlərinə), "Rza kimi qohumun başına daş düşəydi"("pionist" Rzadan gileylənir), "Heç artistə də qabaqcadan pul verərlər?" (xalası Gülzara əsəbiləşir), "Vay dədəm var, atova lənət "Kirpi" (satirik jurnal üçün deyir),"Siz mənə sərt xəbərdarlıq və şiddətli töhmət verə bilərsiniz" (komissiya üzvləri ilə mübahisə), "Azərbaycanda məni az-çox tanıyırlar" (Rza İsmayılova müraciətlə) kimi sitatlar bəzən lap atalar sözü yerinə də işlənir, məqamında, təbəssüm doğurmağla yanaşı, deyilən fikri gücləndirir.

Bəlkə elə bu uğura görə təkrarsız Rəşid Behbudov bu sözləri demişdi:" "Bəxtiyar"filmində çəkiliş meydançasında Ağasadığı klub müdiri Ağabala rolunda görəndə sevindim. Çünki o, insan kimi də, aktyor kimi də əsl xarakter nümayiş etdirirdi. Bilirdim ki, o, bir neçə filmdə çəkilib. Ancaq Ağabalanı elə həvəslə oynayırdı ki, sanki kamera qarşısında deyildi, ekranda görünənlər real təsvirlər təki baxılırdı".

Sahibsiz uşaq Gəray...

Teatrı varlığından artıq sevən, obrazlar qalereyası yaradan, tamaşaçı alqışı qazanan, dövlət mükafatlarına, fəxri adlara layiq görülən Ağasadıq Gəraybəyli124 il əvvəl-1897-ci ilin bir yaz günündə, martın 15-də Şamaxıda bəy ailəsində dünyaya göz açıb: O həyat bioqrafiyası haqqında belə yazırdı:" Atamı erkən itirdim. Yetimə "gəl-gəl" deyən çox olar, əsl qayğı göstərən isə az. Ən çətin anlarımda Yaradanımz imdadıma yetişdi. İndi də xatırlaya bilmirəm ki, necə oldu Bakıya gəldim. Ancaq qonşumuz Məşədi Məhəmmədin dedikləri hələ də qulaqlarımda səslənir:

"Get, a bala, canın zəlzələdən qurtaracaq. Əlin Allahın ətəyində olsun. Zəhmət çəkərsən, bəhrəsini də görərsən". Sahibsiz uşaq idim. Tanımadığım bir darvazanı döydüm. Gülərüz, mehriban baxışlı, nurani, ahıl bir kişi qapını üzümə açdı. Elə bil məni çoxdan tanıyırdı. "Gəl görüm, nə istəyirsən?" Kimsəsiz olduğumu ona danışdım. Qəfil dilləndi: "Ay qız, Heyran, haradasan? Tanrı bizə züriyyət göndərib". Həmin gündən Əlisəttar kişidən atalıq, Heyran xanımdan analıq nəvazişi gördüm. Məktəbə gedəndə də bəxtim gətirdi. Sonralar yazıçı-dramaturq kimi tanınan Cəfər Cabbarlı ilə bir sinifdə oxuduq. Dövrün tanınan ziyalısı Hüseyn Ərəblinskidən çox mətləbləri öyrəndim. Mirmahmud Kazımovskinin təşkil etdiyi teatr dərnəyinə gedərdim. Ən çətin günlərim 1905-1907-ci illərdə oldu. Ermənilər Bakıda, bakılılara divan tuturdular. Yaxşı ki, niyyətlərinə çatmadılar. Haqq qalib gəldi. Dərslərimi pis oxumurdum. Ancaq yatanda da yuxuda teatr, səhnə görərdim. Hüseyn Ərəblinskinin sayəsində "Nicat", sonra "Səfa" həvəskar teatr dərnəklərinə getdim. İlk dəfə yazıçı-dramaturq Əbdürrəhim bəy Haqverdiyevi 1913-cü il martın 15-də gördüm. Sərt xasiyyətli adam idi. Əhvalı yaxşı olanda isə üz-gözündən nur yağardı. İlk oxucularından biri də mən olmuşam".

Sənətə könül verən sənət fədaisi

Bəli, aktyor milli teatrımızın və kinomuzun səhifələrinə qızıl hərflərlə yazılan obrazlar qalereyası yaradıb. O, 200 müxtəlif rolda səhnəyə çıxıb. Nəriman Nərimanovun "Nadir şah", Üzeyir Hacıbəyovun "Arşın mal alan", Cəfər Cabbarlının "Sevil", "Od gəlini", "1905-ci ildə", Səməd Vurğunun "Vaqif", "Həyat", "Xanlar", "Fərhad və Şirin", Cəlil Məmmədquluzadənin "Ölülər", Qoqolun "Müfəttiş", Mirzə İbrahimovun"Həyat" əsərlərində oynadığı rolların hər biri milli teatrımızın zənginləşməsinə xidmət edib. Kinoşünas Şəhla Əmirli yazır: "O, mimika cizgiləri ilə personaja olan mövqeyini incə ştrixlərlə göstərirdi. Məsələn, görkəmli kinorejissor H.Seyidzadənin 1956-cı ildə quruluş verdiyi "O olmasın, bu olsun" kinokomediyasında aktyorun oynadığı Rüstəm bəy obrazı nə qədər iddialı, özündənrazı olsa da, filmin finalında Gülnazın yolasalma səhnəsində onun kədərli, düşüncəli, eyni zamanda ironik, təəssüf dolu ifadəylə xudahafizləşdiyini görürük. Aktyorun mövqeyindən obrazın doğru yaşam tərzinin olmadığı, qeyri-normal prinsiplərə köklədiyi həyat mövqeyinin cılızlığı, eləcə də cəmiyyətdə gülüş hədəfinə çevrildiyi təəssüf dolu baxışıyla bildirilir. Sənət bilicisinin mənfi personajlarına olan tənqidi yanaşması nəticəsində də məntiqli gülüş komizm səviyyəsinə yüksəlir, keyfiyyətli komediya həyatın tipik inikasına çevrilir, şəxsi və ictimai qüsurları tənqid edir. Peşəkar aktyor oyunu sayəsində də əsərin uğurlu ekran təfsilatı təsirsiz qalmır. "Qızmar günəş altında" (1957, rejissor Lətif Səfərov) filmindəki Niyaz Sərdarov obrazı qəliz və qəribə xarakterlidir. O, çay əkini zamanı quraqlıqla mübarizə aparmaqda, tarlaların suvarılması üçün lazım olan su anbarının tikilməsində, kanalın çəkilməsində, tibb məntəqəsinin bərpa olunmasında əmək adamlarına kömək etmək istəmir, hadisələrə birmənalı yanaşır. Bununla yanaşı, cəsarətsiz kolxoz sədri kimi görünən Sərdarov Eldarın və həkim Aydın Zeynalovun mərd cəhətlərini də alqışlayır. O, cəsurluğun insana yaraşan xüsusiyyət olduğunu bilir, bəyənir, özü isə ətrafdakılara qarşı biganə yanaşır. Hətta həyat yoldaşının (aktrisa Barat Şəkinskaya) aşırı həddə olan tənə və iradlarına normal, sakit münasibət bildirir. Bununla da obrazın qüsurlu cəhətlərini ifşa edir ".

Sənətkarlar sənət fədaisi haqqında

Xalq şairi Səməd Vurğun yazıb: "Hər dəfə Ağasadığı səhnədə görəndə həyatın özü, yaratdığı obrazın canlı təsvirləri gözlərim önündən keçir. Onun timsalında həyatla səhnə arasında sıx əlaqə görürəm".

Görkəmli teatr xadimi Mehdi Məmmədov isə deyərdi:"Aktyorluq onun alın yazısıydı. 1940-cı ildə xalq artisti fəxri adına layiq görülmüşdü. Onu bir dəfə də olsun özündən razı görmədim. Məşqlərə həmkarlarından tez gələrdi. Hər jestinə, mimikasına fikir verərdi. Kollektivdə nüfuz qazanmışdı. Can deyib, can eşidərdi".

Xalq artisti, Əliabbas Qədirov danışardı: "İnstitut bitirmək, ali təhsil almaq azdır. Həyat təcrübəsinin yerini heç bir diplom, kitab verməz. Ağasadıq Gəraybəyli bizim mənəvi müəllimimiz idi. Onun qədrini bildikcə özümüz də şöhrət zirvəsinə ucalırdıq".Ağasadıq Gəraybəyli çox mükafatlara, fəxri adlara, orden-medallara layiq görülmüşdü. Ən böyük sevinci "O olmasın, bu olsun" filmində Rüstəm bəy rolunu oynamaq idi. Aktyor Rüstəm bəy obrazının taleyini - həm keçmişini, həm də mövcud vəziyyətini olduqca inandırıcı yaradıb. Tanınmış teatr-kino xadimi Adil İsgəndərov dəfələrlə qeyd etmişdi: "Əgər Ağasadıq Gəraybəyli təkcə Rüstəm bəy rolunu oynasaydı, yenə də ekran sənətimizin fəxri kimi xatırlanardı".

Sənətkar və şəxsiyyətin şəhərin mərkəzində, Xaqani küçəsi 19-da yaşayırdı. Məşhur müğənni Bülbüllə, xalq yazıçısı Mirzə İbrahimovla, xalq şairi Süleyman Rüstəmlə qonşu idi. Bir gün Süleyman müəllim ona deyib: "Ay qardaş, ay qonşu, ay oynadığı rollara can, nəfəs verən aktyor, niyə iş yerinə piyada gedib-gəlirsən? Sabahdan mənim xidməti maşınım səni teatra aparıb gətirəcək". Onun cavabı isə qısa oldu: "Yox, Süleyman, hələ ki, ayaqlarım sözümə baxır. Bir də qardaş, mənim doğma xalqımdan nə gizlinim? Teatrın binasından evimə gələnəcən yüzlərlə adam mənə salam verir, əhvalımı soruşur. Bundan da böyük şərəf, şöhrət olar?!"

Ağasadıq Gəraybəyli təvazökar insan, nümunəvi ailə başçısı idi. 1933-cü ildən ömrünün son gününə qədər Azərbaycan Dövlət Akademik Dram Teatrında çalışmış, alqışlarla qarşılanan səhnə xadimlərindən biri olub.

Aktyorun səhnədə sonuncu rolu "Xurşudbanu Natəvan" əsərində qoca knyaz obrazı olub. Aktyorun qızı Zemfira xanım xatirələrində deyirdi:"Çox adam bilmirdi ki, o, sonuncu obrazı olan "Xurşudbanu Natəvan" pyesində səhnəyə çıxanda gözləri görmürdü.Rolunu elə oynamışdı ki, tamaşaçılar bunu hiss etməmişdi. Bu, əsl möcüzə idi. Onda atamın 92 yaşı vardı. Çətini teatra qədəm qoyana qədər idi. Sonradan öz intuisiyasının gücü ilə hər yeri tanıyır, harada pillələr olduğunu da bilirdi... Bu, atamın sənətə bağlılığı idi. O, əsl sənət fədaisi idi".

Teatr və kinomuzda unudulmaz izqoyanAğasadıq GəraybəyliMilli Dram Teatrının tarixində yeganə aktyordur ki, 80 il mütəmadi teatrda çalışıb. O, 5 dekabr 1988-ci ildə isə gözünü həyata yumdu.

Əntiqə Rəşid